

ҲИКОЯТ ТАРЖИМАСИДА ПЕРСОНАЖЛАР НУТҚИНИНГ ҚАЙТА ЯРАТИЛИШИ.

Риҳсибоева Нодира

ТДШУ 2-курс магистранти

Таржимон у ёки бу тилдан бошқа тилга ағдарар экан, дастлаб унинг олдида мазкур асардаги персонаж нутқи қандай берилиши керак ва ўша тилнинг ўзига хос хусусиятлари нимада-ю, таржимон олдида турган қийинчилик нималардан иборат эканлигини билиб олиши зарур. Зотан, асардаги бадиийлик, образлилик персонажлар нутқининг қанчалик жозибадор қилиб берилганлиги билан боғлиқ. Бадиий асар қаҳрамонларининг характерли хусусиятларини очиб беришда уларнинг нутқи, сўзлашуви алоҳида аҳамият касб этади. Шунинг учун ҳам таржимон биринчи галда таржимон нутқини синчиклаб ўрганиши, уни эшита билиши, кейин бошқа тилда қайта яратиши мумкин.

Бадиий асардаги персонажлар нутқи орқали ёзувчи қаҳрамоннинг ҳаёт воқеа ва ҳодисаларига муносабатини, унинг дунёқарашги. ҳис-туйғуларини, руҳий ҳолатини очиб беради. Персонажлар нутқини таржимада беришнинг асосий хусусиятларидан бири уларнинг нутқида ишлатилган турли хил сўз ва ибораларни тўғри ағдариш масаласидир”⁵.

Қаҳрамонлар нутқини таржимада беришнинг асосий хусусиятларидан яна бири персонажлар ёшига, тилининг лексикасига ва жумла тузилишига эътибор беришликдир. Айрим ҳолларда таржимонларимиз оригиналдаги таржимонлар нутқида ишлатилган узун жумлаларни қисқа жумлалар билан, қисқа жумлаларни эса узун жумлалар билан алмаштирадлар. Бу эса образни ва унинг нутқини бузишга олиб келади”⁶.

Ўз-ўзидан маълумки, “ёзувчи бадиий образ яратар экан, у шу образга хос нутқ яратади. Таржимон эса она тилидан унинг эквивалентларини топиб, образни қайта яратади. Персонаж ва унинг нутқининг таржимада қайта яратилиши таржимондан ағларилаётган (таржима қилинаётган) асар образининг характери, жамиятда тутган ўрни ва муаллифнинг унга муносабатини ўрганиши, англаши талаб этилади.

Демак. асарнинг бутун ғоясини қайта тиклашда персонаж нутқи муҳим роль ўйнайди”⁷.

“Гулистон”даги ҳар бир ҳикоят жуда чуқур маъно ва мазмунга эга. Асарда инсонни тарбиявий жихатдан жуда мукамал ва комил инсон бўлиб етишишида хизмат қиладиган сара ҳикоятлар, ҳикматлар, панд насихатлар келтирилган. Асарни бежизга панднома асар деб аташмаган, чунки асарни ўқиган ҳар бир инсоннинг қалб кўзлари очилади ва яхши ёмонни, эгри-тўғрини фарқлайдиган инсонга айланади.

⁵ Ф о з и л о в а Ш. Қаҳрамонлар нутқини таржимада беришнинг баъзи хусусиятлари // Таржима маданияти (Мақолалар тўплами). – Тошкент: “Ўқитувчи”, 1992, 48-бет.

⁶ Ф о з и л о в а Ш. Қаҳрамонлар нутқини таржимада беришнинг баъзи хусусиятлари, 50-бет.

⁷ Ф о з и л о в а Ш. Қаҳрамонлар нутқини таржимада беришнинг баъзи хусусиятлари, 53-бет.

Асарни ўша пайтларда мадрасаларда ўқитилганлиги эса бунга яққол мисол бўла олади. Бу дурдона асарнинг баъзи ҳикоятлари таржималарини қуйида кўриб борамиз.

حكايت

لقمان را گفتند: ادب از كه آموختی ؟ گفت: از بيادبان ؛ هر چه از ایشان در نظرم ناشند آمدی از فعل آن احتراز کردم⁸

Юқоридаги ҳикоятнинг Сайфи Саройи томонидан қилинган таржимаси:

Луқмони ҳақимга сўрдилар: «Адабни кимдан ўргандинг?» Айтти: «Адабсизлардан». Боқтим аларнинг афъолина, қайси ҳаракатиким, хуш келмади, андан эҳтироз қилдим»⁹.

Огаҳий таржимасида:

Луқмон ҳақимга дедиларким: “ Адабни кимдин ўргандинг?” Луқмон ҳақим деди: “Беадаблардан ўргандим. Нединким, аларнинг ҳар ишиким, кўзимга ямон кўрунди, андин ихтироз қилдим”¹⁰.

Мулло Муродхўжа таржимаси:

Луқмонга савол айладилар: “ Адабни кимдан ўргандинг?”. Айди: “Адабсизлардин, зероки алардан ҳар нимарсаки, назаримда номақбул келади ани қилмоқликдин ижтиноб айладим”¹¹.

Замонавий таржимаси:

Луқмони ҳақимдан: “Одобни кимдан ўргандинг?” деб сўрадилар. Луқмон жавоб берди: “Одобни беодоблардан ўргандим, уларнинг ҳаракатларидаги менга мақбул бўлмаган нарсалардан ўзимни сақладим!”¹².

Ҳар бир таржима ўз замонаси учун муносиб таржима деб тан олинган. Юқоридаги кичик ҳикоятда персонажлар нутқининг берилишини таҳлил қилар эканмиз, таржималарнинг барида асосан сўзлашув услубидан фойдаланилган. Сайфи Саройи таржимасида ҳам Огаҳий таржимасида ҳам китобий сўзлардан фойдаланилган ва шакл жихатидан ҳам маъно жихатидан ҳам аслиятни ўзида сақлаб қолган. Сайфи Саройи таржимасидаги суҳбат яъни персонажлар нутқида ҳеч қандай табиий сўзларни учратмаймиз барчаси мураккаб сўзлар орқали таржима қилинган бу эса албатта замонавий ўқувчи учун қийинчиликлар туғдиради. Сайфи Саройида ҳам Огаҳийда ҳам аслиятда келтирилган “эҳтироз” яъни “тийилиш, эҳтиёткорлик, эҳтиёт чоралари” сўзи ўз ўрнида сақлаб қолган. Мулло Муродхўжа таржимасида эса “ижтиноб” яъни “қочиш” яқинлашмаслик маъносида келтирилган.

⁸ Саъдий Шерозий “Гулистон” Мулло Муродхўжа таржимаси Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси ФАН нашриёти. 2005 й

⁹ Сайфи Саройи. Гулистон бит-туркий // Уч булбул гулшани. – Тошкент: 1988й 217-бет.

¹⁰ Муҳаммадризо Эрнӣзбек ўғли Огаҳий. Асарлар 9-жилд, Огаҳий таржимасидаги "Гулистон" ва "Хафт пайкар". – Тошкент: 2019й. 54-бет.

¹¹ Саъдий Шерозий “Гулистон” Мулло Муродхўжа таржимаси Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси ФАН нашриёти. 2005 й 105-бет.

¹² Саъдий “Гулистон”. Форсчадан шеърларини ҒОҒУР ҒУЛОМ билан ШОИСЛОМ ШОМУҲАММЕДОВ, наср қисмини РУСТАМ КОМИЛОВ таржима қилган. Тошкент: 1968й. 76-бет.

Замонавий таржимада эса "эхтироз" сўзи "сақландим" деб берилган ва сўз ўз ўрнида маҳорат билан қўлланилган.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ф о з и л о в а Ш. Қаҳрамонлар нутқини таржимада беришнинг баъзи хусусиятлари // Таржима маданияти (Мақолалар тўплами). – Тошкент: "Ўқитувчи", 1992, 48-бет.
2. Ф о з и л о в а Ш. Қаҳрамонлар нутқини таржимада беришнинг баъзи хусусиятлари, 50-бет.
3. Саъдий Шерозий "Гулистон" Мулло Муродхўжа таржимаси Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси ФАН нашриёти. 2005 й
4. С а й ф и С а р о й и. Гулистон бит-туркий // Уч булбул гулшани. – Тошкент: 1988й 217-бет.
5. Муҳаммадризо Эрнийезбек ўғли Огаҳий. Асарлар 9-жилд, Огаҳий таржимасидаги "Гулистон" ва "Ҳафт пайкар". – Тошкент: 2019й. 54-бет.
6. Саъдий "Гулистон". Форсчадан шеърларини ҒОФУР ҒУЛОМ билан ШОИСЛОМ ШОМУҲАММЕДОВ, наср қисмини РУСТАМ КОМИЛОВ таржима қилган. Тошкент: 1968й. 76-бет.